

BIBLIOGRAFIA

Guia. Museu Diocesà i Comarcal de Solsona.— Bisbat de Solsona. Ajuntament de Solsona. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.— 84 pàgs. amb il·lustracions.

Finalitzades les obres d'adequació de la totalitat del fons d'aquest museu, s'ha publicat una guia de totes les seccions i col·leccions que cronològicament comprenen des del neolític fins al segle XIX. Joaquim Calderer i Serra i Josep M. Trullén i Thomàs fan un breu resum de la història del museu des dels seus inicis a l'any 1896 (obra del bisbe Ramon Riu i Cabanes) fins a l'actualitat, i justifiquen la seva organització i la temàtica de la seva exposició permanent.

Dues seccions, la romànica i la gòtica, són d'interès fonamental per als nostres associats. No farem una valoració de totes les peces exposades sinó que destacarem aquelles que tenen una vàlua més destacada a cada una de les dues seccions.

Romànica. Dues peces procedents de Sant Salvador de la Vedella (ara dels segles V-VI, i calze i patena de peltre, segles XII-XIII). Les restes arquitectòniques i escultòriques del claustre i l'església romànica de santa Maria de Solsona (Catedral) de la segona meitat del segle XII. Les taules de Sant Andreu de Sagàs (darrer quart del segle XII). La pintura mural de l'absis de Sant Vicenç del Rus (començament del segle XII). I les pintures i el flascó de perfum procedents de Sant Quirze de Pedret (segles IX a XI).

Gòtica. Les pintures murals de Sant Pau de Casserres i Sant Miquel de Cardona (segles XIII i XIV). La retrotabula de Sant Jaume de Frontanyà (vers 1300). El Sant Sopar de Jaume Ferrer I procedent de santa Constança de Linya (segon quart del segle XV). El retaule de Pere Serra de Sant Pere de la Curullada (1390-1400).

Felicitem el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona en les persones de Joaquim Calderer i Josep M. Trullén per la tasca feta i per oferir al visitant aquesta **Guia** que permet una acurada informació de la realitat del fons d'aquest Museu, important dintre del conjunt cultural català, amb peces cabdals de l'art medieval tant romànic com gòtic.

Joan-F. Cabestany i Fort

* * *

FERRANDO I ROIG, Antoni: *El mas Puig de la Balma (Mura-Bages). Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac.*— Publicacions de l'Abadia de Montserrat.— Barcelona, 1993. 138 pàgs., amb il·lustracions.

Notícies històriques, la majoria referides a l'edat moderna, d'aquest mas edificat aprofitant una balma. El seu origen és segurament alt-medieval com la quasi totalitat dels masos/balma d'arreu de Catalunya. Hi ha un aprofitament del sostre i del mur interior millorant l'habitabilitat d'uns edificis construïts amb matèries molt febles i poc escaients per a resistir la violència i impetuositat dels fenòmens atmosfèrics. El mas Puig de la Balma no s'ha documentat fins l'any 1278, tot i que la seva existència l'hauríem d'establir entre tres i quatre segles abans d'aquesta data. El mas/balma, habitat per una mateixa família durant segles, ha estat restaurat aquests darrers anys dintre el context del Parc Natural.

Junt al mas hi ha la capella de Santa Margarida, construcció del segle XVIII, documentada a l'any 1441, cosa que ens permet de pensar que va existir una construcció gòtica, fins i tot romànica, de la qual no resta cap testimoniatge que permeti afirmar —com s'ha fet— que la capella de santa Margarida és un edifici romànic.

Complementen la publicació els extrets dels documents de l'arxiu familiar del mas Puig de la Balma (1149-1883). L'autor aporta, a més, una successió dels hereus i pubilles propietaris del mas entre 1279 i 1992.

Felicitem l'autor del treball per la seva tasca i esperem que sigui una primera pedra d'un estudi més ampli, d'una recerca dels mas/balma existents a la Catalunya medieval i que moltes vegades han subsistit fins als inicis del segle XX.

J.-F. C. i F.

* * *

Canònica de Santa Maria de Vilabertran. Guia històrica i arquitectònica.— Curial Edicions Catalanes.— Barcelona, 1993.— 63 pàgs. amb il.lustracions.

Col·legiata de Sant Vicenç de Cardona. Guia històrica i arquitectònica.— Curial Edicions Catalanes.— Barcelona, 1994.— 95 pàgs. amb il.lustracions.

Monestir de Sant Pere de Rodes. Guia històrica i arquitectònica.— Curial Edicions Catalanes.— Barcelona, 1993.— 111 pàgs.

Hem d'aconsellar i recomanar la utilització d'aquestes tres guies, redactades pels millors estudiosos de cada un d'aquests monuments: Josep M. Marquès i Planagomà, Joan A. Adell i Gisbert i Joan Badia i Homs. Tal vegada es podria dir que no aporten novetats a anteriors escrits d'aquests mateixos autors, però sempre hi ha una possible informació que ens permet un més ràpid apropament i a la vegada coneixement d'aquests tres monuments romànics de la Catalunya Vella. Hi ha una petita observació a fer als títols de les guies tant de Vilabertran com de Cardona: ambdós foren canòniques fins a l'any 1592, després col·legiades fins a 1835 i 1851. La diferència de titulació l'hem d'explicar pels hàbits i costum de designació popular i local de la contrada i no pel seu significat legal. Aquestes guies ens han de permetre fer una visita més profitosa, poder valorar i recordar detalls i dades que poden quedar oblidats i són fonamentals per a una comprensió del monument. La tasca d'informació queda altament facilitada per aquesta acurada edició dirigida i promoguda pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i que a la vegada valora l'explicació històrica i artística de l'edifici. Completen aquesta tasca dos plànols que ens informen dels accessos i una visualització de l'edifici que permet un millor apreuament de l'àmbit arquitectònic útil per la majoria de les persones que no estan ensinistrades per a poder conèixer l'estructura ideal d'un monestir o d'una canònica.

Ens felicitem d'haver-se iniciat aquesta col·lecció d'acurada edició, amb aquest format de butxaca ideal per a aquest tipus de llibre que ha de tenir un fàcil i pràctic transport, ja que està pensat com a llibre de visita i no de biblioteca. Desitgem que la llista dels monuments que tindran aquesta guia pugui acomplir dintre un temps prudencial una missió molt important per al coneixement del nostre patrimoni arquitectònic i monumental.

Joan-F. Cabestany i Fort

* * *

FITÉ, Francesc: *Arquitectura i repoblació en la Catalunya dels segles VIII-XI. Els orígens i l'evolució de l'arquitectura militar en les àrees de frontera, amb una atenció preferent per la zona del Montsec, a la Catalunya de Ponent*. Espai/temps. Quaderns del Departament de Geografia i Història, 18. Universitat de Lleida. Lleida, 1993.— 127 pàgs. amb il·lustracions.

Francesc Fité fa anys que s'ha dedicat a la recerca i estudi de l'arquitectura militar: torres i castells —època pre-romànica i romànica— de l'àrea del pre-Pirineu de la serralada del Montsec. Torres i castells varen constituir l'element militar de la Marca, la frontera, que va permetre el repoblament de les terres situades a la seva rera, les valls que s'estenien a la vessant sud del Pirineu. Aquestes torres i castells foren el suport logístic —tàctica i estratègia— de l'avançada cristiana des de la Catalunya Vella a la Catalunya Nova.

L'autor d'aquest llibre ha redactat una síntesi, elaborada amb una bibliografia exhaustiva i un aprofitament d'un aprofundit coneixement d'aquest tipus d'edificació, tant des del punt de vista arquitectònic com artístic. La tasca de Francesc Fité ha quedat en part deslluïda i desaproveitada per la poca qualitat editorial de la il·lustració; en una obra d'aquestes característiques la fotografia és tan important com el mateix text.

Les raons no poden ésser semblants en considerar l'aportació planimètrica que podia tenir —sense cap mena d'encariment un millor tractament amb més plantes i a una mida que permetés una millor comprensió. Finalment, hem trobat a mancar un plànol topogràfic del Montsec amb la localització de torres i castells que ens hauria de permetre un major enteniment de la tasca d'investigació feta per Francesc Fité.

La història de l'arquitectura militar està faltada d'estudis com aquest redactat per F. Fité, en els quals s'haurien de valorar tant la història político-militar com la història de l'arquitectura, així com la geografia i l'orohidrografia de les contrades estudiades, per poder fer la corresponent logística que permetés prear la realitat del repoblament de Catalunya, sigui la Vella o la Nova. Ens felicitem de l'inici d'aquesta tasca i esperem que l'autor perseveri en la recerca i aviat ens ofereixi noves aportacions a la temàtica de l'arquitectura militar pre-romànica i romànica.

Joan-F. Cabestany i Fort

* * *

INFORMACIÓ

L'Institut d'Estudis Catalans convoca el LXIV Cartell de Premis i Borses d'Estudi, dels quals cal destacar (a més del Premi dels Amics de l'Art Romànic, referenciat en aquesta mateixa Circular) els següents:

- Premi Jaume Sarri, ofert al millor treball d'investigació o tesi doctoral sobre història del Solsonès.
- Premi Nicolau d'Olwer, ofert al millor treball d'investigació o tesi doctoral sobre història de les terres catalanes.

* * *